

lezen. Als leesgenoegen was het zeker niet minder dan mijn lectuur tijdens de afgelopen kerst- en zomervakanties: de boeken van Adam Zamoyski over de tocht van Napoleon naar Rusland en het Wener Congres. Het is dezelfde mix van anekdoten, citaten en analyserende observaties die de lezer meenemen naar de Russische vlakten en de Weense balhuizen om te begrijpen hoe Napoleon ten onder ging en hoe zijn overwinnaars de wereld verdeelden. Gietman neemt ons mee naar kastelen en jachtvelden om ons te doen vatten hoe de Oost-Nederlandse edelen dachten en hoe er over hen gedacht werd. Centraal in die gedachten stond het begrip 'eer'.

Met het laten zien van de ontwikkelingen van het eerbegrip in de oostelijke delen van Nederland tussen het midden van de zestiende eeuw en het begin van de achttiende eeuw heeft Conrad Gietman een belangrijke bijdrage geleverd aan het beeld van de adel in de vroegmoderne tijd. Net als bij de stadsgeschiedenissen, waarvan ik er in diverse tijdschriften al heel wat gerecenseerd heb, wordt de kaart van Nederland op het gebied van de adelsgeschiedenis steeds verder ingevuld. Nog een paar studies over specifieke thema's, nog een paar goede familiegeschiedenissen zoals die over het geslacht Van Wassenaer tien jaar geleden, nog een aantal case-studies in *Virtus* en er kan een mooie synthese over de Nederlandse adel van de vroege middeleeuwen tot heden komen. Daar is wel een goed historicus met grote stilistische kwaliteiten voor nodig. Zulke auteurs zijn er.

Renger de Bruin

TWICKEL IN VERANDERING

Aafke Brunt en Jan Haverkate, *Tussen twee tijden. Twickel in de negentiende eeuw. Het levensverhaal van Carel Baron van Heeckeren 1809-1875* (Zwolle: Waanders, 2010, 248 p., ill.)

De Carel van Heeckeren om wie het in dit boek gaat en wiens tweehonderdjarige geboortedag in 2009 werd herdacht, heette voluit Jacob Derk Carel baron van Heeckeren van Kell en stamde uit de Ruurlose tak van de Van Heeckerens (van Kell). Hij trouwde in 1829 zijn nichtje, de tien jaar oudere en ziekelijke Marie Cornélie gravin van Wassenaer-Obdam. Over dit huwelijk zal veel gepraat zijn in de Nederlandse aristocratische wereld van die dagen. Zulks wel in de eerste plaats vanwege de nauwe verwantschap der jonggehuiden, het grote leeftijdsverschil tussen bruid en bruidegom en het miljoenenvermogen van Cornélie, zoals de laatste telg uit de stam Van Wassenaer-Obdam door intimi werd genoemd.

Hun relatie wordt hier belicht door twee zeer competente auteurs, die beiden al eerder hun sporen hebben verdiend op het terrein van de geschiedschrijving van Twickel: de toegewijde beheerster van het huisarchief Aafke Brunt en de journalist Jan Haverkate, eerder samenstellers van het waardevolle *Twickel bewoond en bewaard*. Ditmaal maken zij, zonder in voyeurisme of sensatiezucht te vervallen, aan de hand van authentiek materiaal uit het Twickelse huisarchief duidelijk dat het huwelijk van Carel en Cornélie naar alle waarschijnlijkheid gelukkig geweest is. Het duurde echter maar betrekkelijk kort, tot 1850, en bleef kinderloos. Enkele jaren later vond Carel een nieuwe levensgezellin in Isabelle Antoinette barones Sloet van Toutenburg. Uit hun huwelijk werden drie kinderen geboren: Marie Cornélie, later gravin van Aldenburg Bentinck en vrouwe van het Weldam en Middachten, George (Carel George Unico Willem), die jong aan voedselvergiftiging overleed, en Rodolphe Frédéric, de in 1936 overleden, even markante als eigenzinnige laatste heer van Twickel. Het is wel zeker dat het huwelijk van Carel met de mooie en artistiek (vooral muzikaal) begaafde Isabelle Sloet minder harmonieus geweest is dan zijn eerste. In de bewaard gebleven brieven toont zij zich iemand met een

Jacob Derk Carel baron van Heeckeren (1809-1875) door J.M., 1840 (pastel; foto uit besproken boek)

depressieve inslag die moeite had met de patriarchale en autoritaire instelling van Carel en diens eeuwige reislust (die men later ook bij Rodolphe aantreft).

De positie van Carel in het Nederland van zijn dagen was zodanig dat het zeer uitzonderlijk geweest zou zijn als hem geen belangrijke functies ten deel waren gevallen. Om twee van de belangrijkste te noemen: in 1849 werd hij lid van de Eerste Kamer, waar hij twee termijnen zitting had, en in 1851 werd hij opperstalmeester des Konings. In tegenstelling tot zijn jongere broer Willem baron van Heeckeren van Kell, die het bracht tot directeur van het Kabinet des Konings en minister van Buitenlandse Zaken, heeft hij zich in dit aspect van het maatschappelijk leven persoonlijk nooit bijzonder geïnteresseerd getoond. Zijn interesse lag veel meer bij het beheer van zijn vermogen, inclusief het daartoe behorende kunst- en boekenbezit. In deze is tijdens zijn leven veel veranderd. Het grootse achttiende-eeuwse stadspaleis aan de Haagse Kneuterdijk – dit juweel in Marotstijl huisvest thans de Raad van State – werd verkocht; niet uit financiële noodzaak, maar omdat de Koning het wenste als stadsresidentie voor zijn oudste zoon. De opbrengst werd gestoken in de aankoop van het Hof te Dieren. Op dit landgoed werd een nieuw, voor huidige begrippen weinig fraai, huis gebouwd – het verdween tijdens de Tweede Wereldoorlog – en een park naar de laatste smaak aangelegd. De verdeling van de markegronden bij Delden leidde tot een spectaculaire toename van het landbezit van de heer van Twickel. Dit werd bovendien uitgebreid door grondaankopen op de vrije markt. Het resultaat was dat het totale grondbezit van Twickel in 1875 bijna 4300 hectare bedroeg. Aan en om het huis Twickel veranderde veel. Het werd uitgebreid met onder meer een paviljoen, dat sindsdien wel de Noordtoren wordt genoemd – een ontwerp van de Engelsman Hesketh, die vaker voor Carel heeft gewerkt. De bestaande oranjerie werd uitgebreid, naar ontwerp van de bekende bouwmeester en tuinarchitect Jan David Zocher jr. De boeken uit het huis aan de Kneuterdijk die naar Twickel waren overgebracht, werden opnieuw gecatalogiseerd en een imposante verzameling voornamelijk eigentijdse schilderijen kwam tot stand, die voor een belangrijk deel nog in wezen is.

De auteurs zijn erin geslaagd ook dit zo belangrijke aspect van Carels leven goed tot zijn recht te laten komen. Zij hebben daarbij optimaal geprofiteerd van de omstandigheid dat vooral op en om Twickel nog zeer veel herinnert aan Carel en zijn dierbaren en dat ook elders, zoals in Den Haag, Ruurlo en Wassenaar, vele plaatsen die het decor vormden van belangrijke momenten in zijn leven, ‘er nog zijn’ – zoals zij het uitdrukken. Het is mijns inziens een goede gedachte van hen geweest afbeeldingen van die plaatsen in hun huidige toestand op te laten nemen. Samen met de geciteerde stukken uit het rijke huisarchief – waar nodig omwille van de toegankelijkheid uit het Frans of het ‘Hagois’¹ vertaald – dragen deze ertoe bij dat een zeker voor Nederland bijzonder, zo niet uniek, stuk adelsgeschiedenis tot leven komt.

De verzorging van dit boek is zo fraai als men van een uitgeefster van deze reputatie mag verwachten. De schitterende foto’s – door Carlo ter Ellen – van *lieux de mémoire* uit Carels leven verdienen een bijzonder compliment.

Ph.M. Bosscher

¹ Een op het Frans gelijkend idioom, dat werd gebruikt in de Haagse elite van de negentiende eeuw. Cornélie, Carels eerste echtgenote, sprak en schreef overigens uitstekend Frans en beheerste ook het Duits en – een zeldzaamheid in die dagen – het Engels.